

**Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет**

**Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра теорії та практики перекладу**

НАУКОВА РОБОТА

Персоніфікація поетичного мовчання в англomовному художньому дискурсі

Виконала: студентка гр. ПРМ-61
Лащ Ксенія Сергіївна

Науковий керівник:
канд. філол. наук
асистент каф. германської філології
Куліш Владислава Сергіївна

Суми, 2017

ЗМІСТ

	С.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ I ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ТИПОЛОГІЗАЦІЯ ФЕНОМЕНУ ПОЕТИЧНОГО МОВЧАННЯ	6
1.1 Онтологія поетичного образу в англomовному художньому дискурсі.....	6
1.2 Феномен поетичного мовчання в англomовній пейзажній ліриці.....	8
1.3 Основні маркери поетичного мовчання.....	12
РОЗДІЛ II ЛЕКСИЧНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ЕКСТЕРІОРИЗАТОРИ ПОЕТИЧНОГО МОВЧАННЯ	16
2.1 Персоніфікація як стилістичний засіб репрезентації образу поетичного мовчання.....	16
2.2 Статус доміантних вербалізаторів у передачі персоніфікованих образів поетичного мовчання.....	18
2.3 Використання периферійних вербалізаторів у екстеріоризації образу поетичного мовчання.....	21
ВИСНОВКИ	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	25

ВСТУП

Поетичні тексти (ПТ) – це специфічний тип комунікативних одиниць. ПТ підвладні модусам мови та мовленнєвій поведінці, зокрема, мовчанню.

Мовчання – це поліаспектний, полімодальний та поліфункціональний феномен. Як поліфункціональне явище, мовчання виконує наступні функції: комунікативну, фатичну, конотативну, металінгвістичну, референційну, образну та експресивну. Образне (поетичне/метафоричне) мовчання позначається вербальними та невербальними засобами. До вербальних засобів передачі силенціального ефекту належать монолексемні, полілексемні, синтаксичні та фразеологічні одиниці. Мовчання втілюється і в образному відображенні. Досить поширеним вербальним способом образності силенціального ефекту, котрий надає висловленню особливої експресивності, є персоніфікація.

Актуальність обраної теми визначається потребою здійснення дослідження поетичного мовчання з урахуванням його індивідуально-психологічної та соціально-культурної природи, тенденцією до поглибленого вивчення вербальних та невербальних засобів спілкування.

Наукова новизна одержаних результатів роботи зумовлена інтегративними дискурсивно-комунікативними підходами до вивчення особливостей актуалізації поетичного мовчання й полягає в тому, що в цьому домені досі існують лакуни, а отже осмислення вербалізаторів на позначення силенціального ефекту розширить знання науковців у цій галузі.

Проблеми комунікативного мовчання є валідними в працях сучасних філологів: Анохіна Т. О., Арутюнова Н. Д., Белова А. Д., Кобякова І. К., Куліш В. С., Солощук Л. В., Швачко С. О.

Об'єктом роботи є образні художні маркери англомовних поетичних текстів, а **предметом** слугують домінантні та периферійні вербалізатори поетичного мовчання.

Мета роботи полягає у верифікації маркерів персоніфікованих образів поетичного мовчання англомовного дискурсу.

Мета передбачає виконання наступних **завдань**:

- визначити поняття "літературний дискурс";
- дослідити історію поняття "поетичний образ";
- експлікувати поняття "персоніфікація";
- проаналізувати поетичне мовчання;
- розмежувати Людське (**Homo Silence**) та Природне мовчання (**Nature Silence**);
- виокремити домінантні та периферійні вербалізатори поетичного мовчання англомовного дискурсу;
- визначити ступінь інтегрованості вербалізаторів персоніфікованих образів поетичного мовчання.

Матеріалом дослідження слугують тексти англомовних авторів, об'єднаних спільним тематичним блоком, пейзажною лірикою.

В дослідженні використані наступні **методи**: *дедуктивний аналіз* – для дослідження семантичних та структурних атрибутів образу мовчання; *описовий метод* – для адекватного опису природного мовчання; *метод словникових дефініцій* – для осмислення природи номінацій мовчання; *комунікативно-прагматичний аналіз* – для визначення статусу учасників комунікації, дослідження їхньої поведінки; *кількісний аналіз* – для підрахунку ступеня інтегрованості вербалізаторів поетичного мовчання в англомовний художній простір.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання у розбудові теорії образності шляхом дослідження образотворення в англомовному художньому дискурсі, яке ґрунтується на залученні й гармонійному поєднанні поетичних засобів; в курсі стилістики, лексикології та граматики англійської мови; у створенні та підготовці науково-методичних матеріалів із

дискурсології, теорії тексту (текстології), лексикографічній практиці; у написанні курсових та дипломних робіт із проблем інтерпретації поетичного тексту.

Структура наукової роботи визначається її метою та завданнями. Робота складається зі вступу, двох розділів та висновків, списку наукової літератури (27), списку довідникової літератури (4) та ілюстративного матеріалу (14). Загальний обсяг роботи – 29 сторінок.

Окремі положення роботи пройшли **апробацію** на: Міжнародній науково-практичній конференції "Дослідження різних напрямів розвитку філологічних наук" у м. Одеса, 25-26 листопада 2016 року.

РОЗДІЛ І.

ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ТИПОЛОГІЗАЦІЯ ФЕНОМЕНУ ПОЕТИЧНОГО МОВЧАННЯ

1.1. Онтологія поетичного образу в англomовному художньому дискурсі

Філологи наголошують на тому, що структурна модель опису текстів є неповною, адже необхідно враховувати специфіку комунікації. Тому з'являється перехід до комунікативної моделі подання тексту, заглибленого в ситуацію, дискурс [4]. Поняття "дискурс" має достатньо широке тлумачення, як таке що ризикує вийти за рамки філології і стати поняттям загального вжитку, втративши свій термінологічний статус [19, с.34]. Цей термін маркує процес породження і функціонування повідомлення у формі зв'язного тексту особливої структури, детермінованого змістом комунікативного простору [26, с. 18].

Дискурс тлумачиться як соціолінгвістична структура, яка утворюється у конкретних комунікативних, соціально-прагматичних ситуаціях [4, с.136]. Н. Д. Арутюнова визначає дискурс як "зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, соціокультурними, прагматичними, психологічними факторами; це – текст, узятий в аспекті подій; мовлення, що розглядається як цілеспрямоване соціальне явище, дія, як компонент, що приймає участь у взаємодії між людьми і механізмах їх свідомості. Дискурс – це мовлення, занурене у життя" [3, с. 137]. Р. О. Якобсон розробив найповнішу класифікацію функцій міжособистісного спілкування: емотивна функція – найповніше проявляє внутрішній світ мовця; референтна функція – скеровує мовлення в реальний світ; конотативна функція – передбачає опору на адресата, використовуючи наказ, кличну форму засобів мовного коду; поетична функція – домінує форма повідомлення; металінгвістична функція – спирається на код; фатична функція –

спирається на контекст [25]. Основною функцією будь-якого типу дискурсу є організація комунікативної взаємодії адресанта з адресатом та реалізації в контексті більше, ніж це закладено в тексті [17].

У художньому дискурсі, абсолютно антропоцентричному, мовні особистості стабільно представлені наратором та читачем, а силенціальний ефект є своєрідною серцевиною комунікації, що позначається на письмі за допомогою специфічних невербальних (графічних) та вербальних засобів. Завдяки наратору читач осмислює природу людської поведінки в навколишньому середовищі, ментально-психологічний стан персонажів, включаючи ефект комунікативного мовчання.

У центрі пейзажної картини англomовної лірики постає **Природа (Nature)**, що об'єктивується насамперед важливістю цього компонента в свідомості людини. В історії філософської думки неважко знайти приклади, коли природа як Універсум, Всесвіт наділена найвищою естетичною цінністю. Сюди ж належать і загальновідомі приклади всесвітів, що побудовані на естетичному принципі, такі як метафізика Піфагора, даосизм або основні положення Біблії. Природа як Універсум стає найвищою естетичною цінністю, і це можливо тому, що естетичною є цінність універсальна. При цьому поняття *природа* в нашій науковій розвідці є і самостійним продуцентом поетичного мовчання, і узагальнювальним елементом, усередині якого сконцентровані основні символи природних явищ.

Поезія є продуктивним тлом для створення поетичних образів, адже саме вона є ближчою до мовних явищ і здатна до створення в межах окремих мовних форм [21, с. 15]. Кожний поетичний образ існує не сам по собі, а поряд із іншими, при цьому реалізує визначену модель, закон, правило або парадигму [16, с. 14]. Перші дослідження поетичного мовлення проводились ще в давні часи. Вони емпатували інтерес до мовних закономірностей з точки зору онтологічних закономірностей філософії та логіки [22, с. 21].

Давньогрецький філософ Платон тлумачив образ, як "ейдос", вигляд речі, який є мінливим і випадковим уподібненням дійсних сутностей, ідей [18, с. 48].

Аристотель сприймав образ не як уподібнення, а як репрезентацію, передбачення креативності митця [27, с. 34]. У період Нового часу з'явилося поняття "дієгезису", тобто відображення уявного світу поета [6, с. 50].

Історичний аналіз розвитку відносин «людина – природа» реалізується в кількох аспектах, а саме етичному, релігійному, екологічному та дієвому. Етичний аспект у культурі античності пов'язаний із відчуттям нерозділеного співіснування людини та природи. Релігійний аспект, навпаки, вказує на могутність та силу природи порівняно з людиною. Дієвий же аспект обумовлений ставленням людини до речі в процесі своєї діяльності. Оскільки природа – це система речей, явищ та відношень між ними, то сприйняття природи людиною залежатиме від форми практичної людської діяльності. У нашому дослідженні всі ці аспекти розуміння процесу функціонування людини та природи відображені у комунікативній поведінці, що насамперед пов'язана з реалізацією поетичного мовчання.

Художні образи ще в давнину були валідним матеріалом досліджень, результатом уяви митців та відображенням реальних явищ та подій. Ці уяви на часі існують в комплексах з іншими образами.

1.2. Феномен поетичного мовчання в англомовній пейзажній ліриці

Мовчання раніше розуміли як абсолютну відсутність звуку та смислу. На часі науковці розглядають це явище як прояв творчої діяльності людини, як засіб нестандартного використання безмов'я, як потужний прагматичний вплив на адресата.

Мовчання набуває комунікативної значущості та сприяє появі імпліцитних смислів в мовленнєвій картині світу реципієнта. Процес відтворення імпліцитної інформації в поетичному домені базується на основах прагмалінгвістики. Образна природа мовчання ґрунтується на екстеріоризації у підсвідомості минулих

відчуттів їх сприйняття, конкретизації інформації, доповненні спогадів сенсорними відчуттями минулого. Вчені розрізняють спонтанне та заплановане емоційне мовлення реципієнта. Комунікативне мовчання зазвичай представлене спонтанним типом.

В англійській мові поняття “тиші” та “мовчання” різняться у режимі інтеракції, семантичним дизайном та функціональним навантаженням. Словникові дефініції верифікують мовчання як людську категорію, а тишу - природну. Мовчання як багатовимірне поняття розглядається в модусах позитивної та негативної оцінки у доменах релігійного, культурологічного, ритуального, соціально-модусного буття. Мовчання – це нульовий денотат: повна відсутність звуку. Вербалізатори поетичного образу оживляють його у свідомості комунікантів. Мовчання - «це цілеспрямована невербальна реалізація комунікативного акту» [20, с. 166], «передача інформації немовленнєвим способом» [10, с. 74], що влучно передає настрій, почуття, інтенції в діалозі героя і автора.

Комунікативне мовчання розглядається в таксономії **Homo Silence** (мовчання, яке продукується людиною або представниками фауни) та **Nature Silence** (мовчання, що продукується явищами та предметами неживої природи) [1]. В давні часи природа сприймалась як божествена та незрозуміла сила, яка керує не лише змінами у докiллi, а й життям людей. На часі в поезії природа, як соціум, наділена якостями та можливостями людини.

Важливим атрибутом поетичного тексту є зображення пейзажу, як художнього образу, що пов'язаний з феноменом персоніфікації його мислення. Він дефініціює світ крізь призму особистого досвіду людини, екстеріоризуючи природні процеси та ставлення людини до природи. Природа в поезії є поліфункціональною, вона створює просторово-часовий континуум поетичного твору; передає доміантні ідеї твору; актуалізуючи текстову категорію антропоцентричності.

Образ природи є універсальним і знаходиться в центрі, людина ж, в свою чергу, постає у поетичних творах або активним учасником або мовчазним спостерігачем. Мовчання позначено антропоцентричністю, наявністю комунікантів та аудиторії слухачів. Поетичне мовчання є секондарним по відношенню до **Homo Silence**. Людина та тварини можуть продукувати звуки і мовчати, а природні явища не вимовляють слова, не продукують звуків. В поезії автори наділяють природу людськими якостями. Природні явища сприймаються як живі істоти, люди. Процес метафоризації змінює вектор пізнання від людини до природи, простежується процес анімації, персоніфікації [9, с. 89].

Завдяки персоніфікації неживі елементи перетворюються в живі, а природні явища стають головними героями та дійовими особами творів, зі здатністю до співу, танцю, сну, смутку та задумливості і відіграють важливу роль в поетичному дискурсі. Образ природного мовчання використовується авторами як основний мотив, як фон для розгортання фізичних подій, відображення емоційного стану автора і ліричного героя [11]. Ментальний образ природи має інтерлінгвальні та інтралінгвальні параметри. В поетичному мовчанні реалізуються декілька функцій, а саме конотативна (заклик до створення повної тиші), поетична (використання образних елементів) і фатична (підтримання тиші реципієнтом). Природне мовчання виконує конотативну функцію, в той час як людське виконує фактичну у підтриманні тиші.

Людське мовчання може як споріднюватись, так і протиставлятися з Природним мовчанням. Природне мовчання найчастіше співвідноситься з внутрішнім мовленням автора, його бажанням до створення мовчазних елементів у пейзажі, які втілюють його настрій. Основні природні явища сконцентровані навколо субстанціональних природних символів, а саме земних (земля, поле), водних (море, річка, озеро, джерело), аеральних (повітря, вітер) та небесних (небо, місяць, сонце, зірки).

Що стосується прагматичної основи поетичного образу мовчання, то воно пов'язане з мотивацією всього поетичного твору, авторськими інтенціями, які імплікуються в текстовому концепті [14, с. 97].

Інтенція – це намір мовця повідомити певну інформацію реципієнтові та спонукати його виконати певну дію в інтересах одержувача [15, с. 39]. Мотивна спрямованість поетичного мовчання залежить від соціокультурних факторів. Поетичний твір є результатом ментальної, творчої й психоемоційної діяльності автора, а всі художні прийоми відображають інтенції та мотивну спрямованість. Провідними мотивами поетичних образів мовчання є ідеалістичне замилювання природою, любов до рідного краю, гармонія природи та людини, почуття кохання, блаженство небуття, трансцендентальність явищ природи, тріумф миру та відсутності війни.

Осмислення поетичного мовчання передбачає включення феномену хронотопу. М. М. Бахтін зазначає, що хронотоп – "це певна форма відчуття часу і певне відношення його до просторового світу" [5, с. 355]. В хронотопі виділяють дві синкретичні складові: топос (місце існування) та хронос (часовий модус) [21]. Поетичні образи мовчання існують в просторі та мають свої хронологічні характеристики. Основні хронологічні атрибути є добові (вечір, ранок, ніч, день) і сезонні (весна, літо, зима, осінь). Щодо топосу, в залежності від моделі побудови мікросвіту героя або автора, він поділяється на реально навколишній (містить вказівку на об'єкти реального існування), психологічний (дія відбувається у внутрішньому світі, в почуттях, думках), міфологічний (де наявні міфологічні площини).

Хронотопи поділяються на два основні види: статичний (часово-просторові межі залишаються незмінними) та динамічний (простір та час постійно змінюються). Хронотоп виступає відправною точкою у розгортанні подій поетичного твору і наповнює всі абстрактні елементи твору емоціями та змістом [5, с. 401].

Загалом, підходи до інтерпретації поняття «мовчання» змінилися від абсолютизму до відносності та переносності значення даного поняття. Мовчання є багатоплановим поняттям, передачею інформації немовленнєвим шляхом. Це спосіб вияву творчості поетів, результат їх емоційної та ментальної діяльності. Поділ поетичного мовчання на **Homo Silence** та **Nature Silence** у віршах змінив центр образності з людини на природу. Людина вже не виступає основним елементом мовчання, вона є спостерігачем або неосновним дійовим героєм поезії. Природа персоніфікується і набуває властивостей, атрибутів властивих людині.

1.3. Основні маркери поетичного мовчання

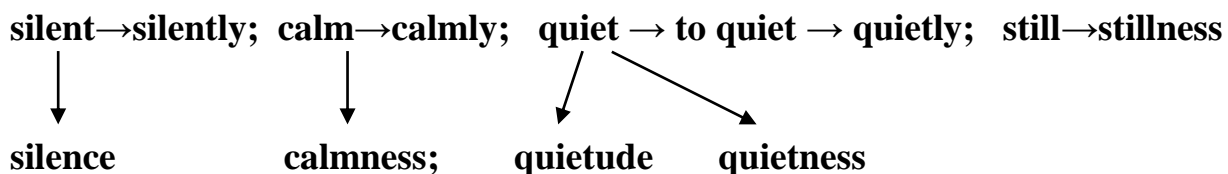
Словам на позначення мовчазного феномену притаманні цільнооформленість, позиційна та синтаксична самостійність, вони характеризуються універсальним характером і відкриті до творення нових форм та значень. Саме ці властивості стали інструментальними та домінуючими для творення неповторного образу мовчання. В центрі вербалізаторів мовчання постає слово *silence*, що характеризується універсальністю використання як для позначення людського мовчання (**Homo Silence**), так і природного (**Nature Silence**).

Доречним є аналіз базових метазнаків мовчання на матеріалі лексикографічних джерел з огляду на автентичну експлікацію позначуваного концепту. Звернення до ілюстративного матеріалу є також валідним, що гарантує комплексний системно-функціональний підхід до об'єкта дослідження, тобто функціональний підхід до семантики мовних одиниць, що завжди є актуальним у сучасній лінгвістиці.

Осмислення синтаксичного рівня передбачає вивчення синтаксичних конструкцій, завдяки яким досягається неповторна тиша природи та її явищ. Серед граматичних особливостей безособових речень, що позначають явища природи у

слов'янських та західноєвропейських мовах, науковці виділяють односкладову (безпідметну) синтаксичну конструкцію з одним дієсловом у формі III особи однини тепер./мин. часу або двоскладову модель із формальним займенниковим підметом, напр.: англ. *IT*, укр.: *ВОНО*, рос.: *ОНО*, а також вираження особи формою непрямого відмінка (дав. або зн.). До семантичних особливостей безособових речень мовознавці відносили неусвідомленість суб'єкта – каузатора природних явищ.

Абсолютне природне мовчання в англomовному художньому дискурсі номінується завдяки домінуючим словам *silence*, *calm*, *quiet*, *still* та одиницям із однойменними семами:

Лексикографічний аналіз зазначених одиниць уможливив виділення основних дефініцій таких вербалізаторів на позначення мовчазного феномена:

Silence - 1) *a period without any sound; complete quiet*; 2) *a state of not speaking or writing or making a noise*; 3) *a period of time in which there is complete quiet or no speaking*; 4) *a state of refusing to talk about something or answer questions, or a state of not communicating*; 5) *the fact or state of abstaining from speech*; 6) *the avoidance of mentioning or discussing something*; 7) *a short appointed period of time during which people stand still and do not speak as a sign of respect for a dead person or group of people* [30]. У дефініції слова *silence* найбільш релевантними значеннями для передачі природного мовчання є перше і друге.

Лексема *quiet* семантизує силенціальний ефект у наступних значеннях: *Quiet* – 1) *making little or no noise*; 2) *(of a place, period of time, or situation) without much activity, disturbance, or excitement*; 3) *without being disturbed or interrupted*;

4) *carried out discreetly, secretly, or with moderation*; 5) *(of a person) mild and reserved by nature*; 6) *expressed in a restrained or understated way*; 7) *(of a colour or garment) unobtrusive; not bright or showy* [30].

Поетичне мовчання реалізується вербалізатором *still* наступним чином: **Still** – 1) *(adj) having no motion, (of a beverage) not effervescing, making or having no sound, complete silence, a static photograph*; 2) *(adv) at a given time just as before it, even now, even, without sound or movement, yet, nevertheless*, 3) *(v) to quiet, to make silent, to satisfy or appease, to become motionless or silent* [31, с. 974].

У словникових дефініціях вербалізатор *calm* так само, як і *silence*, представлений значеннями, що співвідносяться з природою та людиною: **Calm** – 1) *(adj) (of the sea) still, without rough motion, (of a person) unruffled, unexcited, unperturbed, (of a person) placid, impudent, brazen*; 2) *(n) a period of serenity, a windless period, a motionless, undisturbed state, an ominous and uneasy peace*; 3) *(v) to soothe, pacify, to become calm, to calm down, to regain emotional self-control after anger* [31, с. 139–140]. Реалізація силенціального ефекту проявляється в усіх наявних дефініціях поданої лексеми.

Серед домінантних вербалізаторів поетичного мовчання *silence, still, calm, quiet* та їх похідних виокремлюються також такі, що знаходяться на периферії семантичного простору, при цьому зберігають у собі семантичні можливості для створення образів абсолютного мовчання. Їх наявність чітко пов'язана з аналізом тезауруса домінантних одиниць, а валідність підтверджується ілюстративним матеріалом. Тож серед таких мовних одиниць, що є відкритими до творення образів абсолютного мовчання, долучаємо вербалізатори типу *noiseless, soundless, mute, to hush, peaceful, to murmur, to whisper* та їх похідні. Периферійні лексеми можуть експлікувати як тихе звучання природи так і абсолютне мовчання.

Лексикографічні джерела верифікують значення, що експлікують поетичне мовчання:

Noiseless *(adj) – having or making no noise* [30];

Mute – 1) (adj) *not speaking, not uttering a sound, permanently unable to utter meaning-full speech, unable to make vocal sounds, expressed by non-vocal means, (law) refusing to plead,(of a letter) not pronounced though written,(of a consonant) produced with momentary complete closure of the breath passage, (of hounds) not giving tongue;* 2) (n) *a person who cannot speak, (phon) a stop, a clip clamped on the bridge of a stringed instrument to deaden the resonance of the strings, a pad or cone-shaped piece of metal or other material inserted in the bell of a wind. Muted (v) – to deaden or soften the sound* [31, с. 659]. Synonyms: *calm, dumb, gagged, hushed, inarticulate, inaudible, noiseless, peaceful, quiet, silent, soundless, speechless, still, taciturn, tranquil, voiceless* [31, с. t38].

Peaceful (adj) – *calm, quiet, untroubled, undisturbed by noise, worries, fears; not warlike or violent, not giving to fighting or quarreling* [30]. **Peace** – (n) *the condition that exists when nations or other groups are not fighting, the ending of a state of war, the treaty that marks the end of war, friendly relations between individuals, untroubled by disputes, freedom from noise, worries, troubles, fears. At peace – in a state of peace, friendliness or calm. To hold [keep] one's peace – to be silent* [31, с 738].

Speechless (adj) – *without the ability to speak, temporarily unable to speak because of some emotional shock or injury, silent* [31, с. 954].

Soundless (adj) – *without sound; silent, quiet* [30].

Hush – *to make silent or quiet; to calm; soothe* [30].

У результаті аналізу словникових статей, стає очевидним, що зазначені вербалізатори, так само як і домінантні, корелюють і з людським мовчанням (**Homo Silence**), і з природним (**Nature Silence**), останнє ж, у свою чергу, уподібнюється людині у своїй мовленнєвій поведінці.

Отже, кожен вербалізатор мовчання шляхом сполучуваності з тим чи іншим природним символом убирає на себе різні змістові структури, що продукуються асоціативно-семантичними ознаками й стають інтуїтивним визначенням реальної семантичної близькості чи віддаленості.

РОЗДІЛ II.

ЛЕКСИЧНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ЕКСТЕРІОРИЗАТОРИ ПОЕТИЧНОГО МОВЧАННЯ

2.1. Персоніфікація як стилістичний засіб репрезентації образу поетичного мовчання

Загальновідомим є те, що стилістика є галуззю лінгвістики, яка вивчає принципи і ефект вибору та використання лексичних, граматичних, фонетичних та мовних засобів для передачі думок та емоцій в різних умовах спілкування [2]. Поетичний образ мовчання уможлиблює передачу реципієнтові індивідуального баченні світу, що притаманне ліричному герою та його образу. Останній відіграє важливу роль у креації ідей та тематики творів, в інтерпретації найважливіших мотивів. Стилiстичні засоби виразності (тропи) є окремим видом мовного втілення образності. В їх центрі лежить персоніфікація, адже природа та її символи наділяються людськими якостями та уміннями.

Персоніфікація – це надання предметам, явищам природи або поняттям властивостей людини, тварини, їх уособленням [28, с. 332]. Персоніфікація є стилістично маркованим зміщенням, котре має характер оказіоналізмів, які з часом перетворюються в стабільні канонізовані соціумом мовні одиниці. Персоніфікація є прозорою сукцесивністю поведінки людини до відповідного природного явища [23, с. 177]. «Цей дуже поширений спосіб художнього переосмислення вважається настільки простим, що розмова про нього обмежується лише коротким визначенням та декількома прикладами для ілюстрації» [12, с. 61]. Персоніфікація не виступає виключно декоративним засобом, як така, що слугує способом омовлення актуального значення пейзажним образам, їх шармом та декором. Цей креативний крок є адгерентно валідним.

А. С. Лебедевський визначає три основні умови персоніфікації: 1) об'єкт, котрий персоніфікується, має розглядатися як самостійно існуючий, незалежно від сприйняття мовця; 2) об'єкт, котрий персоніфікується, має вільно володіти просторовою формою, яка була б доступною для розуміння реципієнтом; 3) об'єкт, котрий персоніфікується, має наділятися типовими для людей та тварин якостями та можливістю виконання дій [12, с.62].

Валідним є розгляд персоніфікації з огляду на кінцеву сферу диспозиції: живі істоти або людина. Виходячи з цього, виокремлюються типи персоніфікації, антропонімізації та одухотворення. Персоніфікація – це приписування неживим предметам та явищам специфічних властивостей та якостей людини [8]. Антропонімізація – приписування представникам фауни специфічних властивостей та якостей людини. Одухотворення – приписування неживим предметам та явищам специфічних властивостей людини і представників фауни.

На сторінках поетичних творів валідним є використання цього вербалізатора з великої літери, напр.: *THOU still unravish'd bride of quietness, / Thou foster-child of Silence and slow Time* [35, с. 878]; *But still let Silence trew night-watches keepe, / That sacred Peace may in assurance rayne* [35, с. 243]. У цьому прикладі персоніфікації, або уособленню, підлягає власне феномен тиші, а таке написання перетворює це поняття на власну назву, одухотворюючи його та наділяючи якостями живої істоти.

Тиша природних явищ також проявляє в собі персоніфіковані ознаки, однак у цьому разі валідним є розгляд персоніфікації з огляду на кінцеву сферу диспозиції: живі істоти або людина. Більш широка сфера диспозиції представлена персоніфікованими елементами, що демонструють у собі уподібнення як до людини, так і до живих істот загалом, напр.: *Which the wild sea-murmur fills, / And soft sunshine, and the sound* [35, с. 840-841]. Вербалізатор *murmur* відбиває домінуючі риси людської сфери діяльності, але на сторінках поетичних творів ця здатність передається і предметам фауни, напр.: *A FLOCK of sheep that leisurely*

pass by / One after one; the sound of rain, and bees / Murmuring; the fall of rivers, winds and seas [35, с. 680]. Причому персоніфікованими елементами стають лише ті, що характеризують тихе звучання природних явищ.

Вужчу сферу диспозиції становлять елементи, що належать лише до людської категорії, напр.: *And now 'twas like all instruments, / Now like a lonely flute; / And now it is an angel's song, / That makes the heavens be mute [35, с. 693].* Вербалізатор *mute* належить виключно до людської сфери, адже характеризує істоти, які здатні до вимови членороздільних та зрозумілих фраз. Персоніфікований елемент *heaven* набуває людських рис, що створює неповторну природну тишу.

У результаті персоніфікації, яка реалізується за допомогою лексичних засобів, що належать до людської сфери, а саме: *voiceless*, напр.: *Lost Echo sits amid the voiceless mountains [35, с. 860], *soundless*, напр.: *Spirit of a winter's night; / When the soundless earth is muffled [35, с. 871]; *noiseless*, напр.: *Again the deathless grass, so noiseless, soft and green, / Again the blood-red roses blooming [41, с. 85],* природна тиша уподібнюється до людського мовчання.**

Тож, персоніфікація – це надання об'єктам неживої природи властивостей людини або живих істот. Саме персоніфікація є найбільш уживаним та поширеним стилістичним засобом для передачі поетичного образу мовчання.

2.2. Статус домінантних вербалізаторів у передачі персоніфікованих образів поетичного мовчання

В усі часи поети вдавалися до створення асоціацій природи з людиною. Особливо широко це спостерігається в пейзажній ліриці. Неживі предмети (рослини, небесні світила чи навіть природні явища) наділяються здатністю до мислення та дій, котрі належать до людської ендозони, тобто вони наділяються антропоцентричними рисами [24, с. 313-315].

Всі вербалізатори образу поетичного мовчання поділяються на доміантні та периферійні. Ступінь їх інтегрованості в поетичний простір зазначається в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Кількісно-відсоткова характеристика доміантних та периферійних вербалізаторів

Доміантні вербалізатори		
Silence	38	69,9%
Quiet	8	14,3%
Calm	3	5,4%
Still	4	5,4%
Peaceful	1	1,8%
Noiseless	1	1,8%
Hushed	1	1,8%
Периферійні вербалізатори		
Whisper	32	72,7%
Mutter	7	16%
Murmur	2	4,5%
Lisp	1	2,3%
Mute	1	2,3%
Dull-sounding	1	2,3%

Слово *silence* є першим, що приходить на думку при нагадуванні про мовчання. Ця лексема використовується як іменник, так і в інших морфологічних варіаціях: *Slowly, silently, now the moon / Walks the night in her silver shoon; / This way, and that, she peers, and sees, / Silver fruit upon silver trees* [34, с. 23]; *Lie still, sleep becalmed, sufferer with the wound / In the throat, burning and turning. All night afloat / On the silent sea we have heard the sound / That came from the wound wrapped*

in the salt sheet [41, с. 34]; *Never until the mankind making / Bird beast and flower / Fathering and all humbling darkness / Tells with silence the last light breaking / And the still hour / Is come of the sea tumbling in harness* [41, с. 48]; *All silent are her popped vales / And all her long Arcadian dales, / Where idleness is gathered up / A magic draught in summer's cup* [39, с. 98]; *A silent smithy, a silent inn, nor fails / In the bare moonlight or the thick-furred gloom, / In tempest or the night of nightingales, / To turn the cross-roads to a ghostly room* [42, с. 78].

В поданих прикладах персоніфікуються природні символи. Природні явища та її символи реально не можуть говорити, адже процес говоріння притаманний лише людині. Говоріння можливе лише за наявності звуків, тому подані висловлення мають переносний (метафоричний) характер.

Автори екстеріоризують образ природної тиші, використовуючи саму тишу як дійову особу. Те, що тиша має пряме відношення до Природи, стає зрозумілим з контексту поетичного твору, напр.: *And the lightnings of adoration / Back to black silence melt and mourn* [41, с. 56]; *Wash on, O waves of time! / Melt, noons, the frosty rime! / Welcome the shadow vast, / The silence that shall last!* [45, с. 23].

В поетичному дискурсі використовується присвійний відмінок для позначення Природного мовчання, напр. *In a cavernous, swung / Wave's silence, wept white angelus knells* [41, с. 41].

Лексема *still* є досить поширеною у відображенні образу поетичного мовчання, напр.: *Never until the mankind making / Bird beast and flower / Fathering and all humbling darkness / Tells with silence the last light breaking / And the still hour / Is come of the sea tumbling in harness* [41, с. 58]; *The winds are still, or the dry church-tower grass / Knows not their gentle motions as they pass* [40, с. 67].

Мовчання відноситься до не одухотворених об'єктів “*hour*” і “*winds*”. Фізично вони не здатні до утворення звуків, що свідчить про наявну

метафоризацію. *Still hour* означає спокій у довкіллі, відсутність сильного вітру. *The winds are still* означає не абсолютну відсутність звуку та вітру, а непомітність.

Інші домінуючі лексеми, що передають образ мовчання, не є достатньо поширеними. Вони є синонімічними та релевантними до теми. В основному, вони представлені прикметниками, напр.: *Save me from curious conscience, that still hoards / Its strength for darkness, burrowing like a mole; / Turn the key deftly in the oiled wards, / And seal the hushed casket of my soul* [38, с. 324]; *A calm wind blows that raised the trees like hair / Once where the soft snow's blood was turned to ice* [41, с. 63].

Автори також вдаються до метафоричної екстеріоризації мовчання не чітко вербалізованим, а опосередкованим, напр.: *Music, when soft voices die, / Vibrates in the memory; / Odours, when sweet violets sicken, / Live within the sense they quicken* [40, с. 58].

Повне мовчання передається лексемами *silence, quiet, still, calm* та їх дериватами. Подані лексеми можуть бути представлені у різних частинах мови та словосполученнях. Дескриптивне омолення мовчання опосередковано номінує силенціальний ефект.

2.3. Використання периферійних вербалізаторів у екстеріоризації образу поетичного мовчання

Серед периферійних вербалізаторів образів поетичного мовчання Природи виокремлюється лексема *whisper*, напр.: *Ever they watched it hovering near — / A mystery beyond thought to plumb — / And often, in loathing and in fear, / They heard cold danger whisper, Come!* [34, с. 31]; *And — but I must not blame her—in my ear / Death whispers! / and the end, / thank God! draws near!”* [43, с. 75]; *I know the solemn monotone / Of waters calling unto me; / I know from whence the airs have blown / That whisper of the Eternal Sea* [45, с. 14].

Лексема *whisper* виконує функцію підмета виступаючи в ролі дійової особи, напр.: *As down in lowly reverence I knelt, / Its very breath has kissed my burning cheek; / But I in vain have hushed my own to hear / A wing or whisper stir the silent air!*" [43, с. 65]; *The whisper of the aspens is not drowned, / And over lightless pane and footless road, / Empty as sky, with every other sound / Not ceasing, calls their ghosts from their abode* [42, с. 43];

У багатьох випадках *whisper* вживається по відношенню саме до вітру, семантизуючи атрибути сильного, повільного, тихого і спокійного, напр.: *The leaves they dance, the leaves they fall. The whisper of the wind. / One more season, one more year. The change, it now begins. / For many years, your presence felt. The trees prepare to sleep / As I wonder at your work, your voice begins to speak* [32, с. 3]; *Awake, awake! hark how th' wood rings; / Winds whisper, and the busy springs / A concert make; / Awake! Awake!* [44, с. 51].

Лексема "mutter", котра також відображає не абсолютну тишу, а відносну, тобто коли звуки є, але вони притишені, напр.: *Rain comes down through the alders, / Its low conducive voices / Mutter about let-downs and erosions / And yet each drop recalls / The diamond absolutes* [36, с. 126].

Синонімічною лексемою до попередньої є *to mute*, напр.: *"The wooing kestrel," I said, "mutes his mating-note / To please the harmony of this sweet silence."* [37, с. 218]. Поданий віршований уривок є яскравим прикладом антропонімізації, адже "kestrel" – це різновид птахів, який наділяється здатністю людини до притишення голосу.

До раритетів тяжіють вербалізатори *lisp* і *dull-sounding*, напр.: *Come, let us give ourselves to dreams / By lisp margins of her streams* [39, с. 48]; *Find a few important words, and a lot of low-keyed, / Dull-sounding ones. She approached me / About buying her desk. Suddenly the street was / Bananas and the clangor of Japanese instruments* [35, с. 519-520].

Не абсолютне мовчання маркується вербалізаторами, котрі не прямо вказують на образ тиші, напр.: *A tap at the pane, the quick sharp scratch / And blue spurt of a lighted match, / And a voice less loud, through its joys and fears, / Than the two hearts beating each to each!* (Robert Browning) [33, с. 174].

Кількісно вираховуючи ступінь інтегрованості лексичних вербалізаторів природного мовчання, ми дійшли висновку, що не всі одиниці мають однакову частотність. Зазначені характеристики є прозорими в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Кількісно-відсоткова характеристика вербалізаторів природного мовчання

Вербалізатори	Кількість	Відсоткове відношення
Домінантні	56	56%
Периферійні	44	44%

Отже, не всі вербалізатори вживаються для передачі персоніфікованих образів поетичного мовчання з однаковим рівнем інтегрованості. Найпоширенішими є доміантні вербалізатори (*silence, quiet, still, calm*), в той час як периферійні (*noiseless, soundless, to mute, to hush, peaceful, to murmur, to whisper*) є раритетними. Їх деривати експлікують напівтишу природних референтів та характеризуються стійкою родовою приналежністю.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було надано дефініції та розмежування необхідних понять, проаналізовано феномен поетичного мовчання та досліджено ступінь інтегрованості вербалізаторів у відображенні персоніфікованих образів поетичного мовчання.

Художній (літературний) дискурс є сприятливим середовищем для формування та функціонування образу мовчання як творчого самовираження автора. Художній дискурс надає свободу дій не лише людині, а й природі, наділяючи її людськими якостями, характеристиками та можливостями, тобто вектор сприйняття зміщується від людини до природи.

Персоніфікація як стилістичний засіб репрезентації поетичного мовчання є найпродуктивнішим з огляду на можливість передачі внутрішнього світу та уявлень автора реципієнтам. Поетичне мовчання існує на всіх лексико-граматичних рівнях та презентується частиномовними вербалізаторами *silence, calm, quiet, still*, що створюють миті абсолютної тиші на сторінках поетичних творів, а також синонімами периферійного сектору лексики-семантичного поля мовчання, напр.: *Noiseless, mute, hush, peaceful, speechless, soundless*. Засоби номінації тихого звучання природи корелюють з синкретичними характеристиками поезії.

Згідно з результатами нашого дослідження, було вираховано, що домінантні вербалізатори становлять 56% від загальної кількості вербалізаторів персоніфікованого поетичного мовчання, а периферійні становлять 44%.

Всередині групи домінантних вербалізаторів було визначено, що лексема "silence" становить 69,6%, лексема "quiet" становить 14,3%, лексеми "calm" і "still" складають по 5,4%, "peaceful", "noiseless" і "hushed" складають по 1,8%. Серед периферійних вербалізаторів слід відзначити лексему "whisper", яка становить 72,7% в своїй групі. Ще однією досить поширеною у використанні є "mutter" 16%. Лексеми "murmur" становить 4,5%, а "lisp", "mute", "dull-sounding" по 2,3%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Наукова література

1. Анохіна Т. О. Семантизація категорії мовчання в англomовному художньому дискурсі : монографія / Т. О. Анохіна. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 160 с.
2. Арнольд И. В. Стилистика декодирования как прагматическая стилистика / И. В. Арнольд // Семантика. Стилистика. Интертекстуальность : сб. статей. – Санкт-Петербург : Санкт-Петербургского ун-та, 1999. – С. 168–172.
3. Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс : теория метафоры / Н.Д. Арутюнова. – М. : Прогресс, 1990. – 330 с.
4. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // *Лингвистический энциклопедический словарь*. — М. : Сов. Энциклопедия, 1990. — С. 136–137.
5. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике / М. М. Бахтин // Литературно-критические статьи. – М. : Искусство, 1986. – С. 234–407.
6. Белєхова Л. І. Словесний поетичний образ в історико-типологічній перспективі: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської поезії) : монографія / Л. І. Белєхова. – Херсон : Айлант, 2002. – 368 с.
7. Гачев Г. Д. Жизнь художественного сознания. Очерки по истории образа / Г. Д. Гачев. – М. : Искусство, 1972. – 200 с.
8. Исаакян А. Р. Грамматические средства персонификации и деперсонификации в современном немецком языке : дис. ... канд. филол. наук / А. Р. Исаакян. – М. : МГПУ им. Мориса Тереза, 1978. – 160 с.
9. Кобякова І. К. Креативне конструювання вторинних утворень в англomовному художньому дискурсі : монографія / І. К. Кобякова. – Вінниця : Нова книга, 2007. – 128 с.

10. Крейдлин Г. Е. Невербальная семиотика: язык тела и естественный язык / Г. Е. Крейдлин. – Москва : Новое литературное обозрение, 2002. – 592 с.
11. Кулиш В. С. Модусы поэтического молчания (на материале англоязычного художественного дискурса) / В. С. Кулиш // *Philology: Germanic Languages / International Academy of Science and Higher Education*. – London, 2016. – P. 11–14.
12. Лебедевский А. С. Персонификация и способы ее выражения / А. С. Лебедевский // Сб. «Вопросы германской филологии». – Калинин, 1975. – Вып. 2. – С. 61–69.
13. Лосев А. Ф. Проблема вариативного функционирования поэтического языка / А. Ф. Лосев // Лосев А. Ф. Знак. Символ. Миф. – Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1982. – С. 408–452.
14. Никофоров С. В. Возможные прагматические характеристики письменного текста / С. В. Никифоров // *Тексты: структура и анализ : сб. науч. тр.* – М. : [б. и.], 1989. – С. 97–106.
15. Олійник А. Д. Етапи комунікативного акту як категорії прагмалінгвістики / А. Д. Олійник // *Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. «Основні проблеми сучасної науки»*. – Софія : «Бел ГРАД-БГ» ООД, 2010. – Т. 19. Філол. науки. – С. 37–40.
16. Павлович Н. В. Язык образов: Парадигмы образов в русском поэтическом языке / Н. В. Павлович. – М., 1995. – 491 с.
17. Піхтовнікова Л. С. Стилїстика і синергетика дискурсу / Л. С. Піхтовнікова // *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : колективна монографія / за ред. проф. І. С. Шевченко*. – Харків, 2005. – С. 29–36.
18. Платон. Диалоги. // *Античные теории языка и стиля (Антология текстов)*. – Санкт-Петербург : Изд-во «Алетейя», 1996. – С. 40–48.
19. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.

20. Рудик І. М. Культурна специфіка невербального коду в міжкультурній комунікації / І. М. Рудик // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2005. – Вип. 23. – С. 102–103.

21. Сахарчук Л. І. Мовна триєдність та соціальне спілкування / Л. І. Сахарчук // Вісн. Київськ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія Іноземна філологія. – 2000. – № 30. – С. 10–11.

22. Троцкий И. Проблемы языка в античной науке / И. Троцкий // Античные теории языка и стиля [Антология текстов]. – Санкт-Петербург : Изд-во «Алетейя», 1996. – С. 4–35.

23. Швачко С. О. Концептуальний підхід до структурних одиниць текстів: контрастивні аспекти / Швачко С. О., Кобякова І. К., Анохіна Т. О.; Вісн. Сум. держ. ун-ту. Сер. Філол. науки, 2007. – № 2. – с. 173–178. – Бібліогр.: 21 назв. – укр.

24. Швачко С.А. Образ тишины: когнитивно-лингвистические аспекты // Культура народов Причерноморья. –2007.- №110. – Т.2. - с.313-315.

25. Якобсон Р. О. Лингвистика и поэтика : пер. с англ. // Структурализм: «за» и «против». – М. : Прогресс, 1975. – С. 193–230.

26. Brown G. Discourse Analysis / G. Brown, G. Yule. — Cambridge : CUP, 1994. — 304 p.

27. Dolezel L. Occidental Poetics: Tradition and Progress / L. Dolezel. – Lincoln and London : The University of Nebraska Press, 1990. – 261 p.

Довідникова література

28. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970—1980. — Т. 6. — С. 332.

29. Cambridge English Dictionary [Електронний ресурс]. - 2017. - Режим доступу : <http://dictionary.cambridge.org/>.

30. English Oxford Living Dictionaries [Електронний ресурс]. - 2017. - Режим доступу : <https://en.oxforddictionaries.com/>.

31. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Danbury, CT : Lexicon publications, Inc, 1993. – 1149 p.

Ілюстративна література

32. Arno J. Poems [Електронний ресурс] / Jon Arno. - The World's Poetry Archive, 2011. - 9 p. - Режим доступу: http://www.poemhunter.com/i/ebooks/pdf/jon_arno_2011_6.pdf.

33. Browning R. Poems [Електронний ресурс] / Robert Browning. - The World's Poetry Archive, 2004. - 433 p. - Режим доступу: http://www.poemhunter.com/i/ebooks/pdf/robert_browning_2004_9.pdf.

34. De la Mare W. Poems [Електронний ресурс] / Walter de la Mare. - The World's poetry archive, 2004. - 49 p. - Режим доступу: http://www.poemhunter.com/i/ebooks/pdf/walter_de_la_mare_2004_9.pdf.

35. Ford M. John Ashbery: Collected Poems, 1956-1987 / M. Ford. - The Library of America, 2008. - 1042 p.

36. Heaney S. Opened Ground: Selected Poems, 1966-1996 / S. Heaney. - NY: Farrar, Straus and Giroux, 1999. - 448 p.

37. Johnson J. W. The book of American negro poetry / J. W. Johnson. - San Diego and New York: A Harvest Book, 2008. - 298 p.

38. Keats J. Poems [Електронний ресурс] / John Keats. - The World's Poetry Archive, 2012. - 500 p. - Режим доступу: http://www.poemhunter.com/i/ebooks/pdf/john_keats_2012_7.pdf.

39. Montgomery L. M. Poems [Електронний ресурс] / Lucy Maud Montgomery. - The World's Poetry Archive, 2012. - 110 p. - Режим доступу: http://www.poemhunter.com/i/ebooks/pdf/lucy_maud_montgomery_2012_5.pdf.

40. Shelley P. B. Poems [Электронный ресурс] / Percy Bysshe Shelley. - The World's Poetry Archive, 2004. - 198 p. - Режим доступа: http://www.poemhunter.com/i/ebooks/pdf/percy_bysshe_shelley_2004_9.pdf.

41. Thomas, D. Poems [Электронный ресурс] / Dylan Thomas. - The World's Poetry Archive, 2012. - 152 p. - Режим доступа: http://www.poemhunter.com/i/ebooks/pdf/dylan_thomas_2012_3.pdf.

42. Thomas E. Poems [Электронный ресурс] / Edward Thomas. - The World's Poetry Archive, 2012. - 104 p. - Режим доступа: http://www.poemhunter.com/i/ebooks/pdf/edward_thomas_2012_7.pdf.

43. Timrod H. Poems [Электронный ресурс] / Henry Timrod. - The World's Poetry Archive, 2012. - 153 p. - Режим доступа: http://www.poemhunter.com/i/ebooks/pdf/henry_timrod_2012_6.pdf.

44. Vaughan H. Poems [Электронный ресурс] / Henry Vaughan. - The World's Poetry Archive, 2012. - 75 p. - Режим доступа: http://www.poemhunter.com/i/ebooks/pdf/henry_vaughan_2012_4.pdf.

45. Whittier J. G. Poems [Электронный ресурс] / John Greenleaf Whittier. - The World's Poetry Archive, 2012. - 1074 p. - Режим доступа: http://www.poemhunter.com/i/ebooks/pdf/john_greenleaf_whittier_2012_7.pdf.